

HANDEL ZAGRANICZNY A WZROST GOSPODARCZY

„Wymiana międzynarodowa umożliwia
bardziej racjonalne wykorzystanie
zasobów świata jako całości”

David Ricardo

Handel zagraniczny należy do najstarszych form współpracy gospodarczej między krajami i oznacza przepływ dóbr (eksport, import) związany z przekraczaniem granic. Wymiana towarowa dokonuje się na rynku międzynarodowym, który umożliwia kontakt między nabywcami (importerami) i sprzedawcami (eksporterami) oraz wpływa na kształtowanie się cen światowych.

15.1. GOSPODARKA OTWARTA I JEJ WPŁYW NA DOCHÓD NARODOWY

We współczesnym świecie nie ma kraju, który nie uczestniczyłby w międzynarodowym podziale pracy, a tym samym nie prowadziłyby wymiany zagranicznej. To handel zagraniczny otwiera gospodarkę w stosunku do świata zewnętrznego, umiędzynarodawia ją, przekształca w podmiot międzynarodowej wymiany towarowej.

Rozumując w ten sposób gospodarkę otwartą, możemy zdefiniować ją jako gospodarkę ekonomicznie powiązaną ze światem zewnętrznym, z której wypływają na rynki zagraniczne strumienie krajowych dóbr i usług, a w charakterze ekwiwalentu wpływają do niej dobra i usługi pochodzenia zagranicznego. Drugą warstwę tych przepływów stanowią strumienie środków walutowo-pieniężnych, które obsługują międzynarodową wymianę towarów i w której uczestniczą banki.

Gospodarka zamknięta jest przeciwieństwem gospodarki otwartej i oznacza izolację gospodarki narodowej od otoczenia zewnętrznego, odcięcie od handlu zagranicznego, zorientowanie na własne siły i środki oraz na wymianę dóbr i usług wyłącznie w granicach państwowych. Taka gospodarka jest we współczesnych warunkach swobodną fikcją teoretyczną. Ma ona jednak istotne znacze-

nie dla potrzeb badawczych, gdyż porównanie gospodarki otwartej z zamkniętą pozwala na wskazanie korzyści płynących z uczestnictwa kraju w międzynarodowej współpracy gospodarczej.

Najogólniej można wyróżnić trzy płaszczyzny pozytywnego wpływu handlu zagranicznego na gospodarkę narodową.

15.1.1. HANDEL ZAGRANICZNY A STRUKTURA DOCHODU NARODOWEGO

Produkt krajowy w każdej gospodarce w ostatecznym rachunku dzieli się na część konsumowaną (KS) i część inwestowaną (I). Innymi słowy:

$$Y = KS + I \quad (15.1)$$

Można mieć jednak wątpliwości, czy towarowa struktura wytworzonego produktu krajowego jest przystosowana do potrzeb konsumpcyjnych i inwestycyjnych, czy też wymaga odpowiedniej transformacji. Trzeba w tym miejscu powiedzieć, iż we współczesnych warunkach struktura produkcji poszczególnych krajów jest wyspecjalizowana, a potrzeby społeczne mają z natury charakter uniwersalny. W gospodarce zamkniętej w krótkim okresie istnieje stosunkowo niewielka możliwość zmiany struktury dochodu narodowego, przez co zsynchronizowanie tych struktur na gruncie gospodarki zamkniętej jest mało realne. Nieuwzględnienie handlu zagranicznego powoduje, że między rzeczą strukturą produkcji a strukturą potrzeb społecznych powstaje trudna do przezwyciężenia sprzeczność. Jest bowiem oczywiste, że w gospodarce zamkniętej akumulacja realizowana w górnictwie czy rolnictwie, a więc mająca konkretną postać, tylko w niewielkim stopniu może zostać przeznaczona na inwestycje w innych działach. Inaczej możemy powiedzieć, iż w krótkim okresie struktura dochodu narodowego powstającego w gospodarce zamkniętej oraz możliwości jej zmiany są ograniczone elastycznością istniejącego aparatu wytwórczego.

Jedynym czynnikiem, który w znacznym stopniu może uniezależnić strukturę dochodu narodowego podzielonego od struktury istniejącego w danym kraju aparatu wytwórczego jest handel zagraniczny z jego immanentną zdolnością do strukturalnej transformacji wytwarzanej w kraju produkcji. W selektywnie ukształtowanej strukturze produkcji, która jest włączona do międzynarodowego podziału pracy, występują zarówno nadwyżki określonych dóbr i usług (nadwyżki w stosunku do popytu wewnętrznego), jak i niedobory innych dóbr i usług, których się w kraju nie wytwarza albo wytwarza w ograniczonych ilościach. Nadwyżki towarowe trzeba więc wyeksportować, a brakujące towary uzupełnić za pomocą importu. W procesie operacji importowo-eksportowych struktura towarowa wytworzonego produktu krajowego podlega zwykle głębokim zmianom. Następuje przejście od struktury niekompletnej, wyspecjalizowanej, asortymentowo ubogiej do struktury rozbudowanej, wzbogaconej pod

względem asortymentowym, uniwersalizowanej i w konsekwencji przystosowanej do potrzeb konsumpcyjnych i inwestycyjnych społeczeństwa.

Import towarów nie wytworzonych w danym kraju ma duże znaczenie przede wszystkim dla krajów małych i średnich. Na ogół bowiem są one dość ubogie w surowce mineralne, mają słabo zróżnicowany klimat, a co za tym idzie małe możliwości różnicowania upraw rolnych. Dlatego import niektórych surowców i niektórych dóbr konsumpcyjnych jest zasadniczym warunkiem rozwoju gospodarczego tych krajów. W sytuacjach szczególnych handel zagraniczny stanowi jedyny sposób rozwiązania problemu niedoborów niektórych artykułów rolnych jako konsekwencji klęsk żywiołowych.

15.1.2. EFEKTYWNOŚCIOWA FUNKCJA HANDLU ZAGRANICZNEGO

Handel zagraniczny może także wpływać na efektywność gospodarowania, czyli może przyczyniać się do racjonalniejszego użytkowania posiadanego zasobu czynników produkcji. W analizie efektywności w dalszym ciągu będziemy się posługiwać metodą konfrontacji gospodarki otwartej z zamkniętą. Zrozumiałą rzeczą jest, że aby zaspokajać popyt wewnętrzny w gospodarce zamkniętej należy dążyć do uniwersalizacji struktury produkcji. Nadmierna uniwersalizacja struktury produkcji – to mała jej specjalizacja i rozproszenie zasobów narodowych na zbyt szerokim froncie działalności produkcyjnej. Prowadzi to w konsekwencji do obniżenia efektywności wszystkich czynników produkcji, w tym także efektywności inwestycji. Na tej podstawie można twierdzić, iż gospodarce zamkniętej, zwłaszcza w krajach średnich i małych, odpowiada niska efektywność gospodarowania.

Gospodarka otwarta włączając się do międzynarodowego podziału pracy może odejść od autarkicznej struktury produkcji i skoncentrować zasoby narodowe na wyspecjalizowanych dziedzinach działalności produkcyjnej. Wykorzystanie handlu zagranicznego w charakterze czynnika rozwoju wewnętrznego pozwala polepszyć techniczno-ekonomiczne, a także jakościowe i użytkowe wskaźniki produkcji, co w konsekwencji prowadzi do wzrostu jej efektywności ekonomicznej. W gospodarce otwartej zwiększa się również efektywność nakładów inwestycyjnych.

Spojrzenie na wpływ handlu zagranicznego na efektywność czynników produkcji w kategoriach najbardziej ogólnych wydaje się proste i oczywiste. Pewne trudności mogą się pojawiać, jeśli chcemy rozstrzygać zagadnienia bardziej konkretne. Trzeba wybrać jakieś jedno podejście i konsekwentnie je stosować. W tym rozdziale dominować będzie podejście, które możemy nazwać strukturalnym, tzn. że handel zagraniczny będziemy rozpatrywać z punktu widzenia zmian, jakie wnosi on do struktury produkcji, a dopiero później zastanawiamy się nad tym, jakie stąd wypływają konsekwencje dla efektywności jej czynników.

Specjalizacja kraju, jako konsekwencja gospodarki otwartej, w produkcji określonych dóbr jest długotrwałym procesem odbywającym się zarówno

w wyniku funkcjonowania sił rynkowych, jak i interwencjonizmu państwa, zapewnia ukształtowanie w danym kraju struktury wytwarzania, a co za tym idzie także eksportu i importu, będącej odzwierciedleniem przewagi danego kraju nad innymi w wytwarzaniu określonych dóbr i usług. Źródła tej przewagi wyjaśnimy później, omawiając teorie wymiany międzynarodowej.

Specjalizacja kraju w produkcji określonych towarów w różnoraki sposób wpływa na wzrost efektywności gospodarowania. Główne elementy to:

- obniżenie jednostkowych kosztów wytwarzania;
- umożliwienie pełniejszego wykorzystania aparatu produkcyjnego;
- szybsze gromadzenie doświadczeń w wytwarzaniu poszczególnych towarów;
- większe możliwości korzystania z osiągnięć postępu technicznego.

Aspekt specjalizacji nie wyczerpuje pozytywnego oddziaływania handlu zagranicznego na poprawę efektywności gospodarowania. Spośród innych sposobów należy wymienić transfer technologii oraz konkurencyjność wyrobów zagranicznych na rynku krajowym.

Import nowoczesnej technologii jest najtańszym, a często jedynym sposobem zlikwidowania luki technologicznej dzielącej kraje wysoko rozwinięte i kraje opóźnienia gospodarczego. Zakup licencji bądź linii produkcyjnej zwykle opłaca się bardziej niż tworzenie danej dziedziny wytwarzania od podstaw. Poza tym czas realizacji jest znacznie krótszy przy zakupie licencji.

Pojawienie się na rynku krajowym, obok towarów rodzimych, także towarów zagranicznych zaspokajających te same potrzeby społeczne może także mieć pozytywny wpływ na koszty wytwarzania i jakość dóbr krajowych. Ich producenci, chcąc się utrzymać na rynku, zostaną zdopingowani do poprawy efektywności wytwarzania i dystrybucji swoich dóbr.

15.1.3. WPŁYW HANDLU ZAGRANICZNEGO NA WIELKOŚĆ DOCHODU NARODOWEGO

Analiza wpływu od strony podaży

W gospodarce zamkniętej wielkość dochodu narodowego jednoznacznie określa rozmiary konsumpcji i inwestycji:

$$Y = KS + I \quad (15.2)$$

gdzie:

Y – dochód narodowy, I – inwestycje, KS – konsumpcja.

W gospodarce otwartej równanie to zmieni postać:

$$Y = KS + I + EXP - IMP \quad (15.3)$$

Wynika z niego, iż w gospodarce otwartej możliwa jest sytuacja, kiedy wielkość dochodu narodowego wytworzonego w danym kraju nie będzie równa wielkości dochodu narodowego podzielonego. Jeżeli wielkość eksportu będzie

większa od wielkości importu, to dochód narodowy podzielony będzie mniejszy od wytworzonego. Natomiast jeśli wielkość eksportu będzie mniejsza od wielkości importu, to dochód narodowy podzielony będzie wyższy od wytworzonego. Tego rodzaju możliwość ma duże znaczenie dla dynamiki wzrostu gospodarczego, gdyż umożliwia łączne zwiększenie wielkości absorpcji ponad wielkość dochodu wytworzonego w kraju.

Z drugiej strony stwarza to określone zagrożenia powstania znaczących zobowiązań wobec zagranicy. Jeśli po okresie nadwyżki importu nad eksportem nie nastąpi okres przewagi eksportu nad importem, kraj nie będzie w stanie spłacać swoich wcześniejszych zobowiązań.

Analiza wpływu handlu zagranicznego na wielkość dochodu narodowego od strony popytu

Na początku należy przypomnieć, iż w ujęciu J. M. Keynesa, w warunkach istnienia wolnych mocy wytwórczych, wielkość powstającego dochodu narodowego jest określona przez wielkość popytu. W gospodarce zamkniętej popyt określa wielkość środków, jaką społeczeństwo danego kraju jest gotowe przeznaczyć na inwestycje i konsumpcję. Każdy dodatkowy wzrost popytu poprzez zwiększenie inwestycji powoduje zwielokrotniony poprzez działanie mnożnika efekt dochodowy:

$$MN = \frac{1}{1 - \frac{\Delta KS}{\Delta Y}} \quad (15.4)$$

Inaczej wygląda sytuacja w gospodarce otwartej, gdzie wielkość popytu, a w konsekwencji dochodu narodowego, zależy od poziomu eksportu i importu. Import ma wpływ na konstrukcję mnożnika w gospodarce otwartej, eksport natomiast stanowi dodatkowy impuls mogący zapoczątkować działanie mechanizmu mnożnikowego.

Wielkość mnożnika w gospodarce otwartej:

$$Y = KS + OS + IMP \quad (15.5)$$

gdzie:

KS – konsumpcja,
OS – oszczędności,
IMP – import.

$$\Delta Y = \Delta KS + \Delta OS + \Delta IMP \quad / : \Delta Y \quad (15.6)$$

$$\frac{\Delta Y}{\Delta Y} = 1 = \frac{\Delta KS}{\Delta Y} + \frac{\Delta OS}{\Delta Y} + \frac{\Delta IMP}{\Delta Y} \quad (15.7)$$

$$1 - \frac{\Delta KS}{\Delta Y} = \frac{\Delta OS}{\Delta Y} + \frac{\Delta IMP}{\Delta Y} \quad (15.8)$$

Ze wzoru na mnożnik w gospodarce zamkniętej:

$$MN_z = \frac{1}{1 - \frac{\Delta KS}{\Delta Y}} \quad (15.9)$$

Wyprowadzamy wzór na mnożnik w gospodarce otwartej:

$$MN_o = \frac{1}{\frac{\Delta OS}{\Delta Y} + \frac{\Delta IMP}{\Delta Y}} \quad (15.10)$$

gdzie:

$\frac{\Delta OS}{\Delta Y}$ – krańcowa skłonność do oszczędności,

$\frac{\Delta IMP}{\Delta Y} = \lambda$ – krańcowa skłonność do importu

15.2. KORZYŚCI Z HANDLU ZAGRANICZNEGO W ŚWIETLE TEORII WYMIANY MIĘDZYNARODOWEJ

Są dwie główne przyczyny, dla których kraje włączają się w sferę wymiany międzynarodowej, przy czym każda z nich wyjaśnia zarazem korzyści, jakie wynikają z takiej wymiany. Po pierwsze, kraje podobnie jak poszczególni ludzie różnią się między sobą i z różnic tych mogą czerpać wymierne korzyści, pod warunkiem, że ułożą wzajemne stosunki w taki sposób, iż każdy z nich będzie się specjalizował w tym, co wykonuje stosunkowo dobrze. Po drugie kraje prowadzą wymianę w celu uzyskania korzyści wynikających ze skali produkcji¹.

15.2.1. PRZEDKAPITALISTYCZNE TEORIE WYMIANY

Handel międzynarodowy i korzyści z niego płynące były przedmiotem zainteresowania licznych autorów już w czasach starożytnych, kiedy ekonomia polityczna nie była jeszcze rozwinięta. Początki teorii handlu międzynarodowego w tym okresie były bardzo specyficzne, a ich przedstawienie jest rzeczą bardzo trudną. Wynika to m.in. z bardzo długiego okresu objętego obserwacją, na który składają się co najmniej trzy rodzaje sposobów produkcji. Z drugiej strony literatura tego okresu dzieli się na wiele grup narodowych, co biorąc pod uwagę jej różnorodny charakter, utrudnia proces uogólnienia i syntezy. W niniejszej pracy przyjmiemy za Z. Foltińskim², trzy zasadnicze kierunki myślowe.

¹ P.R. Krugman, M. Obstfeld, *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993, s. 17.

² Z. Foltiński, *Teoria handlu międzynarodowego*, PWN, Warszawa 1970, s. 28.

Są nimi: psychoza lęku przed brakiem towarów, dogmat słusznej ceny oraz doktryna merkantylizmu. Określają one ogólne zasady, którymi kierowano się przy prowadzeniu handlu międzynarodowego we wspomnianych wyżej sposobach produkcji. Bez wątpienia dostarczyły także wielu cennych przemyśleń i wniosków twórcom ekonomii, bez których jej rozwój zapewne nie przebiegałby tak szybko.

Psychoza lęku przed brakiem towarów

Niektórzy przedstawiciele ekonomii burżuazyjnej utrzymują, że już w starożytności funkcjonowała gospodarka światowa. Pogląd ten wydaje się być nieco naciągany, jednak na pewno już wówczas istniał stosunkowo mocno rozwinięty międzynarodowy podział pracy. Ówczesne mocarstwa – Grecja, Fenicja i Rzym – prowadziły wymianę handlową, której towarzyszyła ekspansja terytorialna, polityczna i gospodarcza. Decydowała o tym przede wszystkim potęga polityczna i militarna, tym niemniej kontrybucje od podbitych narodów płynęły szerokim strumieniem do imperiów. Właśnie ta zasada, zgodnie z którą władcy ówczesnych mocarstw i ich mieszkańcy dążyli do uzyskania możliwie jak najwięcej dóbr, oferując w zamian jak najmniej, charakteryzująca istotę ówczesnego handlu międzynarodowego, określana bywa jako psychoza lęku przed brakiem towarów.

Działanie tej zasady jest szczególnie widoczne w funkcjonowaniu Imperium Rzymskiego. Rzymianie nie byli zainteresowani produkcją dóbr na eksport, do regionów, które podbili. Ich postępowanie nacechowane było dążeniem do uzyskania możliwie jak najwięcej towarów od innych narodów, aby w ten sposób zdobyć jak najwięcej czasu na Igrzyska w Colosseum. Nigdzie jednak w literaturze świata starożytnego nie można znaleźć śladów psychozy lęku przed brakiem towarów³.

Dogmat słusznej ceny

Wraz z powstaniem w Europie systemu feudalnego, uruchomiony został proces wyzwolania i usamodzielniania się władzy lokalnej. Wzrastała rola Kościoła, a głównym zajęciem ludności było rolnictwo. Podział pracy obejmował niewiele czynności, tylko klasztory produkowały pewne nadwyżki towarów. Wszystko to sprawiło, iż zmieniło się podejście do rozwoju handlu międzynarodowego, który miał niewielki zasięg. Działalność handlowa w ogóle, w tym także na skalę międzynarodową, traktowana była przez Kościół z dużą dozą nieufności, a osiągnięcie zysku z handlu było nieuczciwością. Dominowała wówczas

³ Z. Foltyński, *op.cit.*, s. 31.

tw. doktryna słusznej ceny⁴. Zgodnie z tym dogmatem każdy towar ma swoją słuszną cenę, powyżej lub poniżej której nie powinien być sprzedawany. Słuszną ceną z kolei to taka cena, która pokrywa koszty produkcji, lecz nie więcej.

Istotą koncepcji słusznej ceny było napiętnowanie wzajemnego oszukiwania się, jednak w trakcie rozwoju handlu (mniej więcej od XIII wieku), za słuszną uznaje się taką cenę, która kształtuje się na rynku. Jeżeli importer z kraju A kupuje po niskiej cenie towar znajdujący się w obfitości w kraju B, a następnie sprzedaje go we własnym kraju, gdzie jest towarem rzadkim, w związku z czym uzyskuje cenę wyższą, to obie ceny są słusne. Konsument w żadnym wypadku nie jest oszukiwany i nie płaci więcej, ponieważ płaci cenę panującą na jego rynku, a więc cenę słuszną. Wymiana taka jest wymianą ekwiwalentną, a jednak importer otrzymuje swój zysk i to zupełnie legalnie i sprawiedliwie, gdyż nie wyrządzając krzywdy jakemukolwiek konsumentowi, przysparza obydwu krajom korzyści.

Doktryna merkantylizmu

Rozpad feudalizmu, początek formowania się w Europie Zachodniej państw narodowych, rozwój monarchii absolutnej oraz wykształcenie się systemu kapitalistycznego, to podłoże rozwoju doktryny merkantylizmu. Stanowi pierwszy system teoretycznych poglądów, upatrujących źródeł bogactwa narodowego w zasobach kruszców szlacheckich. Główni wyznawcy tej doktryny jako podstawowe narzędzie jej realizacji widzieli handel zagraniczny, a konkretnie dodatnie saldo tego handlu. Starano się to osiągać za pomocą środków fiskalnych i administracyjnych. Wypracowano cały system tzw. merkantylistycznej polityki handlowej, polegającej na popieraniu eksportu i produkcji na eksport (premie, subwencje) oraz na ograniczaniu przywozu z zagranicy (cła, ograniczenia i zakazy przywozu). Teoria wymiany międzynarodowej i polityki handlowej w tym okresie stanowiła więc centralną część wykształcającej się ogólnej teorii ekonomii⁵.

15.2.2. KLASYCZNE TEORIE WYMIANY

Ekonomiści klasycy przedstawili bardziej rozwiniętą teorię wymiany międzynarodowej. A. Smith jako pierwszy zakwestionował merkantylistyczną teorię bogactwa narodowego i merkantylistyczny system ograniczeń w handlu międzynarodowym. Wspólnie z D. Ricardo jako główne źródło bogactwa traktowali rozmiary produkcji, a nie posiadane zasoby kruszców szlacheckich.

⁴ *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, red. A. Budnikowski, E. Kawecka-Wyrzykowska, PWE, Warszawa 1996, s. 64.

⁵ J. Sołdaczuk, Z. Kamecki, P. Bożyk, *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne. Teoria i polityka*, PWE, Warszawa 1987, s. 17.

Zarówno teoria A. Smitha, jak i D. Ricardo opierały się na kilku upraszczających założeniach:

- istnienie doskonałej konkurencji w skali krajowej i międzynarodowej;
- pełna mobilność czynników produkcji wewnątrz kraju i brak mobilności między krajami;
- w modelu pomija się koszty transportu i bariery handlowe;
- występują tylko dwa kraje, dwa towary i jeden czynnik produkcji – siła robocza:
 - A, B – kraje,
 - X, Y – towary,
 - L^A, L^B – zasoby siły roboczej w kraju A i B,
 - a_{LX} – współczynnik mówiący jaki nakład siły roboczej potrzebny jest do wyprodukowania jednostki towaru X w kraju A,
 - a_{LY}, b_{LX}, b_{LY} – analogicznie.

Adam Smith przyjął, że największe korzyści przynosi wolny handel, mechanizm wolnej konkurencji wymusza po prostu efektywny sposób alokacji. Według A. Smitha podstawą specjalizacji w międzynarodowym podziale pracy były absolutne różnice w poziomie kosztów wytwarzania w poszczególnych krajach. Jeżeli $a_{LX} < b_{LX}$ i $a_{LY} > b_{LY}$, to kraj A powinien specjalizować się w produkcji dobra X, a kraj B w produkcji dobra Y.

Teza teorii:

Każdy kraj powinien się specjalizować w produkcji dla siebie i na eksport tych towarów, które wytwarza absolutnie taniej.

Teoria kosztów absolutnych, aczkolwiek postępową do ujęcia merkantylistów, wyjaśniała zaledwie szczególny przypadek, kiedy jeden kraj wytwarzał jedno dobro taniej, natomiast drugie dobro drożej.

Rzeczywistość bywa jednak zwykle bardziej skomplikowana. Jaka winna być specjalizacja, jeżeli $a_{LX} < b_{LX}$ i $a_{LY} < b_{LY}$? Odpowiedź na to pytanie jest zasługą D. Ricardo, który wskazał możliwości korzystnej specjalizacji międzynarodowej nawet wtedy, gdy kraj wytwarza wszystkie towary drożej od innego kraju. Uzasadnienie do wzajemnie korzystnej wymiany istnieje już wtedy, gdy występują względne różnice kosztów wytwarzania różnych towarów w poszczególnych krajach. Jest to warunek wystarczający do uzyskiwania korzyści z wymiany przez wszystkich jej uczestników.

Teza teorii:

Każdy kraj powinien specjalizować się w produkcji dla siebie i na eksport tych towarów, które wytwarza względnie taniej, bądź względnie mniej drogo. Jest to słynna teoria kosztów komparatywnych.

Tabela 15.1. Korzyści ze specjalizacji i wymiany międzynarodowej w modelu kosztów komparatywnych

Wyszczególnienie	Kraj A (Anglia)		Kraj B (Portugalia)	
	X_a sukno	Y_a wino	X_b sukno	Y_b wino
	Brak specjalizacji, każdy kraj wytwarza oba produkty			
	Relacja wymienna kraju A $6X_a = 5Y_a$		Relacja wymienna kraju B $8X_b = 9Y_b$	
Nakład pracy	100 rob.	120 rob.	90 rob.	80 rob.
Produkcja	X_a	Y_a	X_b	Y_b
Eksport				
Import				
Konsumpcja	X_a	Y_a	X_b	Y_b
	Specjalizacja kraju A w produkcji dobra X_a		Specjalizacja kraju B w produkcji dobra Y_b	
	Relacje wymienne $1X_a = 1Y_b$			
Nakład pracy	220 rob.			170 rob.
Produkcja	$2,2X_a$			$2,125Y_b$
Eksport	X_a			Y_b
Import		Y_b	X_a	
Konsumpcja	$1,2X_a$	Y_b	X_a	$1,125Y_b$
Korzyści ze specjalizacji	$0,2X_a$			$0,125Y_b$

Źródło: J. Słodaczuk, Z. Kamecki, P. Bożyk, *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne. Teoria i polityka*, Warszawa 1983, Tabela I.1, s. 19.

D. Ricardo wyjaśnił swoją tezę na przykładzie dwóch krajów: Anglii i Portugalii, wytwarzających dwa towary: sukno i wino, przy czym:

- w Anglii do produkcji sukna w ciągu roku potrzeba pracy 100 robotników, a do produkcji wina – 120 robotników,
- w Portugalii do produkcji sukna potrzeba 90 robotników, a do produkcji wina 80 ludzi.

Anglia ma wyższe absolutne koszty wytwarzania zarówno w przypadku wina, jak i w przypadku sukna. Przewaga Portugalii jest jednak większa w produkcji wina (50%) niż sukna (11%). Mimo że Portugalia oba dobra wytwarza taniej, to względnie taniej wytwarza wino, natomiast Anglia sukno wytwarza względnie mniej drogo.

Z powyższego wynika, że dla Anglii korzystna jest wymiana sukna za wino, a dla Portugalii – odwrotnie. W wyniku przyjętej specjalizacji produkcji oba kraje odnoszą korzyści określone przez wielkość $0,2X_a$ i $0,125Y_b$.

15.2.3. TEORIE NEOKLASYCZNE

D. Ricardo koszty produkcji i ich różnice komparatywne między krajami wyrażał wyłącznie za pomocą nakładów pracy. Stało się to punktem wyjścia do krytyki tej teorii. W efekcie powstawały nowe, bardziej doskonałe teorie. Jedną z nich jest teoria proporcji czynników produkcji, stworzona przez dwóch szwedzkich ekonomistów, E. Heckschera i B. Ohlina w latach 1930-1940 i jest powszechnie znana jako teoria Heckschera-Ohlina (H-O).

Model proporcji czynników produkcji specjalizację międzynarodową uzależnia od stopnia obfitości zasobów dwóch czynników produkcji, kapitału i siły roboczej. Opiera się na licznych założeniach upraszczających, przyjmuje założenia modelu klasycznego oraz artykułuje nowe:

- poszczególne kraje różnią się stopniem wyposażenia w czynniki produkcji, a więc ich relatywną obfitością i rzadkością, czynnik produkcji relatywnie obfity w kraju I jest jednocześnie relatywnie rzadki w kraju II i na odwrót;
- oba wytwarzane dobra wymagają różnych proporcji nakładów czynników produkcji, co oznacza, że funkcje produkcji tych dóbr różnią się, a więc dobro A wymaga innej relatywnej intensywności zużycia czynników produkcji niż dobro B;
- funkcja produkcji danego dobra jest taka sama w obu krajach, co przy uwzględnieniu powyższego założenia oznacza, że proporcje czynników produkcji przy wytwarzaniu dobra A są takie same w kraju I i w kraju II, ale różne od proporcji użytych przy produkcji dobra B (które też są identyczne w obu krajach);
- zakłada się istnienie stałych współczynników technologicznych przy produkcji wszystkich dóbr, co oznacza, iż nie można zmieniać intensywności zużycia czynników produkcji; istnieje w efekcie ograniczona możliwość substytucji nakładów w procesie wytwarzania dóbr;
- funkcje produkcji obu dóbr opierają się na założeniu malejącej produktywności krańcowej czynników produkcji oraz stałych przychodów skali;
- wytwarzane są dobra jednorodne, homogeniczne;
- warunki popytowe w obu krajach są dane, przy czym zakłada się jednolitość struktury popytu w skali międzynarodowej oraz niezależność gustów od poziomu dochodu; jednolite w skali międzynarodowej gusta są charakteryzowane przez takie funkcje użyteczności, w których elastyczność dochodowa popytu jest stała i równa jedności dla każdego dobra.

Teza teorii:

Każdy kraj winien specjalizować się w produkcji dla siebie i na eksport tego dobra, którego wytwarzanie wymaga intensywniejszego wykorzystania czynnika produkcji relatywnie obfitego, a więc tańszego; podejmie natomiast import dóbr, których produkcja krajowa wymaga intensywniejszego wykorzystania czynnika produkcji rzadszego.

Prace nad wspomnianą teorią prowadzili również inni ekonomiści, m.in. P. Samuelson, który badał wpływ wymiany międzynarodowej na kształtowanie cen czynników produkcji w różnych krajach. Stwierdził on, iż przy spełnionych założeniach modelu H-O liberalizacja handlu powoduje wyrównywanie się (zmniejszanie względnych różnic) cen czynników produkcji w różnych krajach⁶.

Empiryczną weryfikacją modelu Heckschera-Ohlina zajął się V. Leontief. Badał on gospodarkę Stanów Zjednoczonych w roku 1947. Wówczas to ogólna opinia wśród ekonomistów była taka, iż Stany Zjednoczone są relatywnie lepiej wyposażone w kapitał niż kraje partnerskie, natomiast praca jest tam czynnikiem relatywnie rzadszym. Jeżeli więc teza H-O jest słuszna, to w amerykańskim eksporcie powinny znajdować się dobra o relatywnie wysokiej relacji kapitał/praca, natomiast w imporcie dobra o relatywnie niższych proporcjach kapitału do pracy. Wyniki badań V. Leontiefa nie potwierdziły tego założenia, były paradoksalne wobec teorii H-O, dlatego w literaturze określa się je mianem „paradoksu” Leontiefa, nie spowodowało to jednak odrzucenia teorii Heckschera-Ohlina.

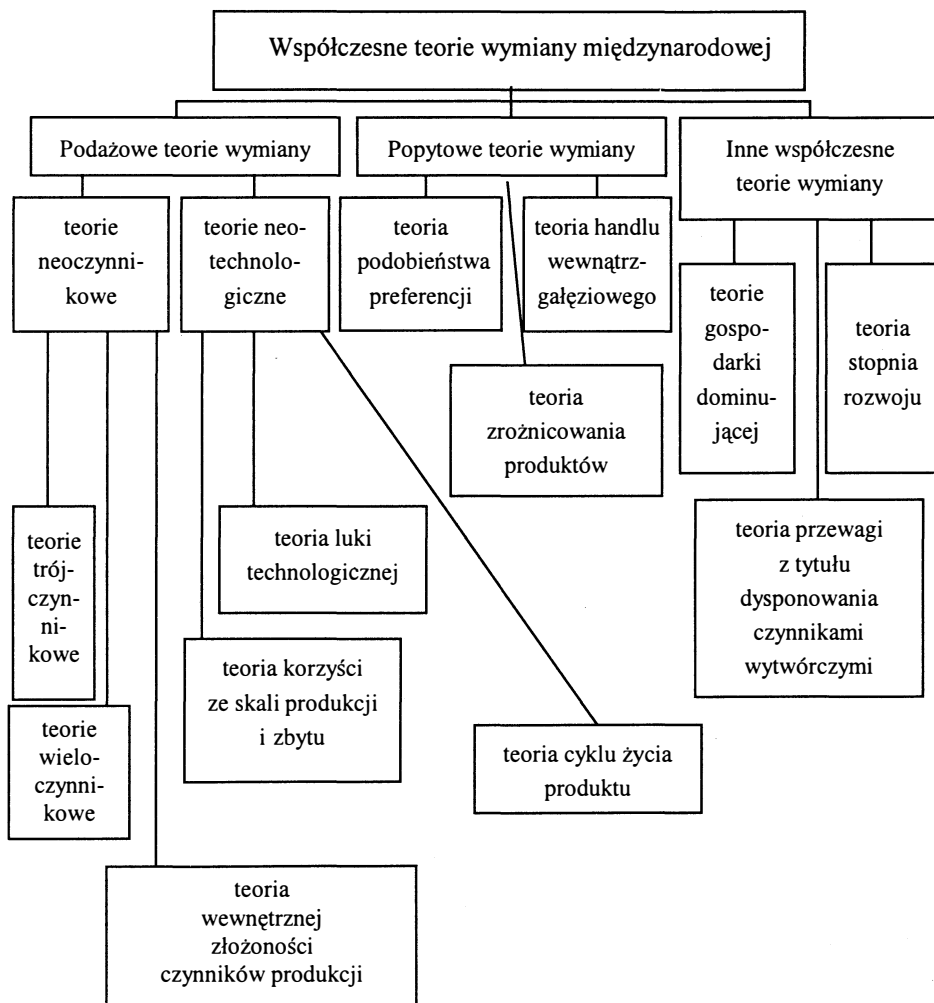
Model H-O należy do tradycyjnych, starych teorii handlu, których celem była interpretacja źródeł i kierunków handlu w całej gospodarce światowej. Podstawa tego modelu było założenie, że różnice między krajami dotyczą podstawowych zasobów czynników produkcji, tj. kapitału i pracy. W ostatnich latach nastąpiły jednak poważne zmiany w funkcjonowaniu gospodarki światowej, które postawiły pod znakiem zapytania przydatność modelu H-O jako kompleksowej teorii handlu. Zmieniło się znaczenie zarówno teorii, jak i samego handlu opartego na jej założeniach. Wynika to przede wszystkim z następujących powodów:

- w wielu krajach pojawia się dodatkowe źródło specjalizacji, jakim jest obfitość ziemi uprawnej, czy też bogactw naturalnych,
- maleją różnice w wyposażeniu w zasoby produkcyjne w grupie krajów uprzemysłowionych, zmienia się baza handlu i następuje zjawisko nakładania się handlu,
- różnicują się źródła przewagi konkurencyjnej krajów w handlu światowym, nie można już opisać struktury handlu światowego za pomocą tylko jednej teorii,
- udział dóbr jednorodnych lub o niskim stopniu zróżnicowania w handlu światowym systematycznie maleje.

⁶ Ze względu na istotny wkład P. Samuelsona w rozwój omawianego modelu, bywa on często określany w literaturze mianem Heckschera-Ohlina-Samuelsona (H-O-S).

15.2.4. WSPÓŁCZESNE TEORIE WYMIANY⁷

Rys. 15.1. Współczesne teorie wymiany międzynarodowej

Brak zgodności między wynikami wielu badań empirycznych a stwierdzeniami teorii Heckschera-Ohlina zachęcał badaczy do znalezienia przyczyn takiego stanu rzeczy. Większość z nich twierdziła, iż badanie struktur handlowych kraju na podstawie prostego modelu dwuczynnikowego, zakładającego podobieństwo funkcji produkcji w różnych krajach, jest dużym uproszczeniem

⁷ Opis tych teorii można znaleźć [w:] A. Zielińska-Głębocka, *Wprowadzenie do ekonomii międzynarodowej, teoria handlu i polityki handlowej*, Gdańsk 1997.

i może być przyczyną paradoksalnych wyników. Efektem „fermentu” wywołanego przez paradoks Leontiefa był dalszy rozwój teorii wymiany międzynarodowej, a w konsekwencji pojawienie się nowych teorii nazywanych współczesnymi teoriami wymiany.

Teoria handlu międzynarodowego jest w ciągłym rozwoju, co sprawia, iż pojawiają się coraz to nowe konstrukcje myślowe, zwane współczesnymi teoriami wymiany. Wszystkie one mają wiele cech wspólnych, takich jak:

- charakter opisowy,
- zakłada się w nich brak ogólnej równowagi ekonomicznej oraz niedoskonałą konkurencję,
- charakter dynamiczny,
- konstruowane są głównie na podstawie obserwacji pewnych prawidłowości rozwoju rozmiarów i struktury wymiany między krajami.

15.3. BILANS PŁATNICZY

Przez bilans płatniczy rozumie się usystematyzowane zestawienie transakcji ekonomicznych, dokonanych w ściśle określonym czasie między krajowymi i zagranicznymi podmiotami gospodarczymi⁸. Głównym celem sporządzania bilansu płatniczego jest zapewnienie informacji o stanie stosunków finansowych państwa z zagranicą, przeznaczonej dla administracji państwowej. Całość transakcji w bilansie płatniczym, zgodnie z zaleceniami MFW, dzieli się na dwie podstawowe części:

- rachunek bieżący (bilans obrotów bieżących);
- rachunek kapitałowy (bilans obrotów kapitałowych).

Rachunek bieżący obejmuje transakcje towarowe, usługowe, dochody z pracy i kapitału oraz transfery nieodpłatne. W jego ramach wyróżnia się siedem głównych rodzajów transakcji, a mianowicie:

- towary – obejmuje wartość eksportu i importu, podaje się według statystyki celnej;
- wysyłka towarów – obejmuje frachty, ubezpieczenia, inne usługi związane z wysyłką;
- inne usługi transportowe – obejmuje przewozy pasażerów, usługi portowe oraz czarterowanie statków lub samolotów;
- podróże zagraniczne – obejmują wartość towarów i usług sprzedawanych cudzoziemcom oraz analogiczne zakupy dokonywane za granicą;
- dochody z inwestycji zagranicznych;
- inne towary, usługi i dochody;
- transakcje nieodpłatne: prywatne i rządowe.

⁸ K. Zabielski, *Finanse międzynarodowe*, WN PWN, Warszawa 1995, s. 84.

Tabela 15.2. Bilans płatniczy Polski na bazie płatności w latach 2000, 2001
(w mln USD)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2000	2001
A. RACHUNEK BIEŻĄCY	-9 946	-7 040
Obroty handlowe		
Eksport	28 256	30 282
Import	41 424	41 962
Saldo	-13 168	-11 680
Obroty usługowe		
Wpływy	3 516	4 076
Wydatki	5 200	4 917
Saldo	-1 684	-841
Dochody i odsetki		
Wpływy	2 255	2 662
Wydatki	3 016	3 546
Saldo	-761	-884
Transfery		
Wpływy	2 160	2 629
Wydatki	480	658
Saldo	1 680	1 971
Niesklasyfikowane obroty bieżące (saldo)	3 987	4 394
B. OBROTY KAPITAŁOWE I FINANSOWE	7 656	3 724
Inwestycje bezpośrednie: saldo	8 171	6 502
Inwestycje portfelowe: saldo	2 587	2 005
Pozostałe inwestycje: saldo	-3 386	-5 279
Polskie należności za granicą (aktywa)	-2 928	-3 454
Polskie zobowiązania wobec zagranicy (pasywa)	-458	-1 825
Pochodne instrumenty finansowe: saldo	270	498
C. SALDO BŁĘDÓW I OPUSZCZEŃ	2 965	2 824
Razem (pozycje od A do C)	675	-492
D. POZYCJE FINANSUJĄCE	-675	492
Oficjalne aktywa rezerwowe	-619	509

Stan oficjalnych aktywów rezerwowych na 31.12.2001 : 26 565 mln USD

Źródło: Dane wstępne NBP, za: „Rzeczpospolita” 1.02.2002.

Rachunek kapitałowy obejmuje szereg pozycji, które można połączyć w kilka głównych grup:

- kapitały krótkoterminowe – obejmują przepływ wszelkich pożyczek, kredytów i lokat o okresie amortyzacji nie dłuższym niż jeden rok;
- kapitały długoterminowe – obejmują przepływ kapitału prywatnego w formie lokat bezpośrednich, pośrednich, kredytów prywatnych, rządowych i organizacji międzynarodowych;
- stan rezerw.

W przeciwieństwie do rachunku bieżącego odzwierciedla on tylko zmiany stanu, a nie całą wartość transakcji.

Każda część bilansu płatniczego może wykazywać nadwyżkę bądź niedobór, bilans jako całość, natomiast musi z formalnego punktu widzenia być zrównoważony. Gdyby łączny bilans obrotów bieżących i kapitałowych wykazywał deficyt lub nadwyżkę, to musiałby być wyrównany za pomocą transferu rezerw. Operacje te pozwalają na uzyskanie równowagi rachunkowej.

O sytuacji płatniczej kraju najlepiej informuje kształtowanie się salda bilansu obrotów bieżących. Jeśli bilans ten przez dłuższy czas nie jest zrównoważony, to kraj musi zaciągnąć specjalne kredyty na jego zrównoważenie. Świadczy to o braku jego „równowagi zewnętrznej”. W bilansie obrotów bieżących najważniejszą pozycję stanowią obroty handlowe i od ich kształtowania w dużej mierze zależy całość sytuacji płatniczej kraju⁹.

Co roku sumuje się wszystkie zapisy kredytowe i debetowe danego kraju powstałe w wyniku zawierania transakcji międzynarodowych. Tym co ma szczególne znaczenie, są przepływy netto, czyli różnica między całkowitymi zapisami kredytowymi i debetowymi. W bilansie płatniczym jest wiele zapisów kredytowych i debetowych, które równoważą się wzajemnie. Przepływy netto są jednak znacznie mniejsze.

Aby obliczyć rozmaite salda, takie jak np. saldo bilansu handlowego, należy dodać do siebie przepływy netto lub mniejsze salda z rozmaitych miejsc danego rachunku. Saldo dodatnie oznacza, że zapisy kredytowe są większe od debetowych. Zazwyczaj uznaje się je za „korzystne”. Jeśli zaś zapisy debetowe przewyższają kredytowe, powstaje saldo ujemne, traktowane jako „niekorzystne”¹⁰.

Zadania sprawdzające

Zadanie 1

Zaznacz właściwą odpowiedź:

1. Wzrost krańcowej skłonności do importu spowoduje:
 - a. wzrost wartości mnożnika w gospodarce otwartej
 - b. spadek wartości mnożnika w gospodarce otwartej
 - c. nie ma wpływu na wartość mnożnika w gospodarce otwartej

⁹ J. Słodaczuk, Z. Kamecki, P. Bożyk, *Międzynarodowe...*, *op.cit.*, [1987], s. 149.

¹⁰ Warto zauważyć, iż mimo używania określenia „niekorzystny” w stosunku do deficytu bilansu handlowego, w pewnych okolicznościach jest on bardzo pożądanym. Kraje rozwijające się notują zwykle wysoki deficyt bilansu handlowego, gdyż ich gwałtowny rozwój wymaga importu dóbr kapitałowych, będących inwestycją w urządzenia i wyposażenie. Aby sfinansować ten deficyt pożyczają pieniądze z zagranicy. Jeżeli wydadzą je mądrze, w przyszłości uzyskają dostatecznie duże moce produkcyjne, by osiągnąć zyski z eksportu i spłacić zadłużenie.

2. Autorem teorii kosztów komparatywnych jest:
 - a. D. Ricardo
 - b. A. Smith
 - c. B. Ohlin
 - d. P. Samuelson
3. Teorie neoczynnikowe oraz teorie neotechnologiczne zaliczane są do:
 - a. popytowych teorii wymiany
 - b. podażowych teorii wymiany
 - c. innych współczesnych teorii wymiany
4. Zestawienie transakcji ekonomicznych dokonywanych w ściśle określonym czasie między krajowymi i zagranicznymi podmiotami zagranicznymi to:
 - a. bilans obrotów kapitałowych
 - b. bilans obrotów bieżących
 - c. bilans płatniczy
5. Jeżeli w gospodarce otwartej wartość eksportu będzie większa od wartości importu to:
 - a. dochód wytworzony będzie mniejszy od dochodu podzielonego
 - b. dochód wytworzony będzie równy dochodowi podzielonemu
 - c. dochód wytworzony będzie większy od dochodu podzielonego

Zadanie 2

Prawda czy fałsz?

1. Handel zagraniczny może uniezależnić strukturę dochodu podzielonego od struktury istniejącego w danym kraju aparatu wytwórczego.
2. Według Adama Smitha podstawą specjalizacji w międzynarodowym podziale pracy były koszty absolutne.
3. W gospodarce otwartej zmniejsza się efektywność nakładów inwestycyjnych.
4. Gospodarka autarkiczna to gospodarka ekonomicznie powiązana ze światem zewnętrznym.
5. We współczesnych warunkach gospodarka zamknięta jest swoistą fikcją.

Zadanie 3

Gospodarka hipotetycznego kraju opisana jest równaniami:

$$Y = KS + I + G + X$$

$$KS = 200000 + 0,8Y, \quad G = 200000$$

$$I = 200000, \quad X = 100000$$

gdzie: Y – dochód narodowy, KS – konsumpcja, I – inwestycje,
G – wydatki państwa, X – eksport netto (eksport – import).

- Jaki jest poziom dochodu narodowego w stanie równowagi?
- Jaka jest wartość mnożnika?
- Założmy, że eksport netto wzrasta o 50000. Jak zmieni się poziom dochodu narodowego?
- Założmy, że eksport netto wynosi -50000 . Jak wpływa ujemny eksport netto (nadwyżka importu nad eksportem) na poziom dochodu narodowego?

Zadanie 4

Gospodarka hipotetycznego kraju opisana jest równaniami:

$$Y = KS + I + G + X$$

$$KS = 200000 + 0,8Y, \quad G = 200000$$

$$I = 200000,$$

$$X = 100000 - 0,15Y$$

gdzie: Y – dochód narodowy, KS – konsumpcja, I – inwestycje,
 G – wydatki państwa, X – eksport netto (eksport – import).

- Jaki jest poziom dochodu narodowego w stanie równowagi?
- Jaka jest wartość mnożnika w gospodarce otwartej?
- Założmy, że wzrosła krańcowa skłonność do importu i eksport netto wynosi: $X = 100000 - 0,20Y$. Jak zmieni się poziom dochodu narodowego?
- Jaka jest teraz wartość mnożnika w gospodarce otwartej?
- Założmy, że spadła krańcowa skłonność do importu i eksport netto wynosi: $X = 100000 - 0,10Y$. Jak zmieni się poziom dochodu narodowego?
- Jaka jest teraz wartość mnożnika w gospodarce otwartej?

Zadanie 5

Wartości dochodu narodowego i importu w hipotetycznej gospodarce zostały przedstawione w tabeli.

Rok	Dochód narodowy (w mln)	Import w (mln)	Krańcowa skłonność do importu
I	2500	300	
II	3000	360	
III	3500	420	
IV	4000	480	
V	4500	540	

Obliczyć krańcową skłonność do importu.

Zadanie 6

Założmy, że w gospodarce hipotetycznego kraju wartość eksportu dóbr i usług jest stała i wynosi 500 mln rocznie, natomiast import jest uzależniony od dochodu narodowego i stanowi 20% dochodu.

- Jaki poziom dochodu narodowego zapewni równowagę w bilansie handlowym kraju?
- Jak będzie wyglądał bilans handlowy, gdy dochód ukształtuje się na poziomie 2000 mln?
- Jak będzie wyglądał bilans handlowy, gdy dochód ukształtuje się na poziomie 4000 mln?
- Przedstaw graficznie zależność eksportu i importu od dochodu narodowego?

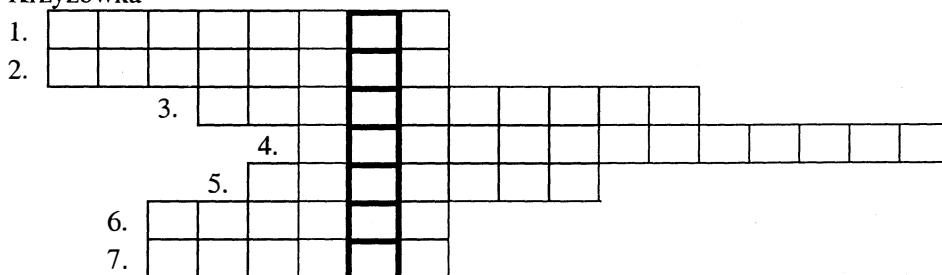
Zadanie 7

Rozwiąż krzyżówkę. Litery w zakreślonej kolumnie utworzą hasło.

Poziomo:

- Nabywca na rynku międzynarodowym, 2. Przeciwieństwo deficytu, 3. W gospodarce zamkniętej wraz z inwestycjami składa się na dochód narodowy, 4. Proces będący konsekwencją gospodarki otwartej, a zapewniający ukształtowanie się w danym kraju struktury wytwarzania, 5. Jego wartość jest uzależniona od krańcowej skłonności do oszczędzania, krańcowej skłonności do konsumpcji i krańcowej skłonności do importu, 6. Jeden z najtańszych sposobów pozyskania nowej technologii, 7. Mogą być komparatywne lub absolutne.

Krzyżówka

Odpowiedzi

Zadanie 1

1. b, 2. a, 3. b, 4. c, 5. c

Zadanie 2

- (1) prawda, (2) prawda, (3) fałsz, (4) fałsz, (5) prawda.

Zadanie 3

- a. Obliczamy dochód narodowy podstawiając do równania na dochód:

$$Y = 200000 + 0,8Y + 200000 + 200000 + 100000$$

$$Y = 700000 + 0,8Y$$

$$Y - 0,8Y = 700000$$

$$0,2Y = 700000$$

$$Y = 3500000$$

b. Obliczamy wartość mnożnika jak w gospodarce zamkniętej, ponieważ eksport netto jest stały.

$$MN = \frac{1}{1 - 0,8} = 5$$

c. Obliczamy poziom dochodu narodowego zakładając, że $X = 150000$

$$Y = 200000 + 0,8Y + 200000 + 200000 + 150000$$

$$Y = 750000 + 0,8Y$$

$$Y - 0,8Y = 750000$$

$$0,2Y = 750000$$

$$Y = 3750000$$

Wzrost eksportu netto o 50000 spowodował wzrost dochodu narodowego o 250000. Im wyższy jest eksport netto tym wyższy będzie dochód narodowy.

d. Obliczamy poziom dochodu narodowego zakładając, że $X = -50000$

$$Y = 200000 + 0,8Y + 200000 + 200000 - 50000$$

$$Y = 550000 + 0,8Y$$

$$Y - 0,8Y = 550000$$

$$0,2Y = 550000$$

$$Y = 2750000$$

Jeżeli w gospodarce import przewyższa eksport, czyli eksport netto przybiera wartości ujemne to powoduje to obniżenie dochodu narodowego. Dochód narodowy w stanie równowagi obniżył się z 3500000 do 2750000, tzn. spadł o 750000.

Zadanie 4

a. Obliczamy dochód narodowy.

$$Y = 200000 + 0,8Y + 200000 + 200000 + 100000 - 0,15Y$$

$$Y = 700000 + 0,8Y - 0,15Y$$

$$Y = 700000 + 0,65Y$$

$$Y - 0,65Y = 700000$$

$$0,35Y = 700000$$

$$Y = 2000000$$

b. Obliczamy wartość mnożnika w gospodarce otwartej.

$$MN_o = \frac{1}{0,2 + 0,15}$$

$$MN_o = \frac{1}{0,35} = 2,857$$

c. Obliczamy dochód narodowy, zakładając, że $X = 100000 - 0,20Y$

$$Y = 200000 + 0,8Y + 200000 + 200000 + 100000 - 0,20Y$$

$$Y = 700000 + 0,8Y - 0,20Y$$

$$Y = 700000 + 0,6Y$$

$$Y - 0,6Y = 700000$$

$$0,4Y = 700000$$

$$Y = 1750000$$

Wzrost krańcowej skłonności do importu spowodował obniżenie się dochodu narodowego w stanie równowagi z 2000000 do 1750000. Jeżeli więc rośnie krańcowa skłonność do importu to spada dochód narodowy.

d. Obliczamy wartość mnożnika w gospodarce otwartej.

$$MN_0 = \frac{1}{0,2 + 0,2}$$

$$MN_0 = \frac{1}{0,4} = 2,5$$

Wzrost krańcowej skłonności do importu spowodował obniżenie się mnożnika w gospodarce otwartej.

e. Obliczamy dochód narodowy, zakładając, że $X = 100000 - 0,10Y$

$$Y = 200000 + 0,8Y + 200000 + 200000 + 100000 - 0,10Y$$

$$Y = 700000 + 0,8Y - 0,$$

$$Y = 700000 + 0,7Y$$

$$Y - 0,7Y = 700000$$

$$0,3Y = 700000$$

$$Y = 2333333,3$$

Spadek krańcowej skłonności do importu spowodował wzrost dochodu narodowego w stanie równowagi z 2000000 do 2333333,3. Jeżeli więc spada krańcowa skłonność do importu to rośnie dochód narodowy.

f. Obliczamy wartość mnożnika w gospodarce otwartej.

$$MN_0 = \frac{1}{0,2 + 0,1}$$

$$MN_0 = \frac{1}{0,3} = 3,3$$

Spadek krańcowej skłonności do importu spowodował wzrost wartości mnożnika w gospodarce otwartej.

Zadanie 5

Obliczamy krańcową skłonność do importu.

Przyrost dochodu i przyrost importu są stałe dla wszystkich rozmiarów dochodu narodowego, więc krańcowa skłonność do importu również będzie stała.

$$\lambda = \frac{\Delta IMP}{\Delta Y}$$

$$\lambda = \frac{60}{500} = 0,12$$

Zadanie 6

a. Bilans handlowy jest zrównoważony gdy eksport (EXP) i import (IMP) są sobie równe.

$$EXP = IMP = 500 \text{ mln}$$

Obliczamy poziom dochodu narodowego.

$$IMP = 20\% Y$$

$$500 \text{ mln} = 20\% Y$$

$$0,2 Y = 500 \text{ mln}$$

$$Y = 2500 \text{ mln}$$

b. Obliczamy wartość importu, gdy $Y = 2000 \text{ mIn}$.

$$\text{IMP} = 20\% Y$$

$$\text{IMP} = 20\% \cdot 2000 \text{ mIn} = 400 \text{ mIn}$$

Obliczamy saldo bilansu handlowego. $\text{Saldo} = \text{EXP} - \text{IMP}$

$$\text{Saldo} = 500 \text{ mIn} - 400 \text{ mIn} = 100 \text{ mIn}$$

Przy dochodzie na poziomie 2000 mIn eksport przewyższa import, saldo wynosi 100 mIn, co oznacza nadwyżkę w bilansie handlowym.

c. Obliczamy wartość importu, gdy $Y = 4000 \text{ mIn}$

$$\text{IMP} = 20\% Y$$

$$\text{IMP} = 20\% \cdot 4000 \text{ mIn} = 800 \text{ mIn}$$

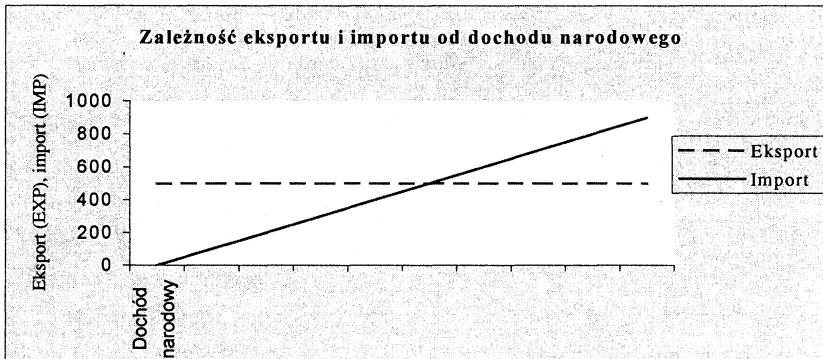
Obliczamy saldo bilansu handlowego.

$$\text{Saldo} = \text{EXP} - \text{IMP}$$

$$\text{Saldo} = 500 \text{ mIn} - 800 \text{ mIn} = -300 \text{ mIn}$$

Przy dochodzie na poziomie 4000 mIn import przewyższa eksport, saldo wynosi -300 mIn, co oznacza deficyt w bilansie handlowym.

d.

Zadanie 7

1. Importer, 2. Nadwyżka, 3. Konsumpcja, 4. Specjalizacja, 5. Mnożnik, 6. Import, 7. Koszty.

Hasło: eksport.